

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

Katedra divadelní vědy

Ročníková práce

Analýza inscenace *Příchozí*

Vedoucí práce: Mgr. Markéta Polochová, Ph.D.

Klára Müllerová
Praha 2024

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Markétě Polochové, Ph.D. za ochotu vstřícnost a cenné rady při vedení mé ročníkové práce. Děkuji také tvůrčímu týmu inscenace *Příchozí* za poskytnutí záznamu inscenace.

Obsah

Úvod.....	4
1. Území nikoho	5
2. 5. stupeň	5
3. Aktéři.....	6
4. Děj a režijní principy.....	7
5. Jazyková stránka	11
6. Divadlo prostředkem k inkluzi.....	12
7. Časovost	14
8. Specifika diváckého prožitku	16
Závěr.....	18
Zdroje	19

Úvod

Tématem mé ročníkové práce je analýza inscenace *Příchozí*, která vznikala během roku 2022 a jejíž premiéra proběhla 29. 11. téhož roku v kulturním centru Vzlet. Inscenace se uskutečnila v rámci projektu Území nikoho. Ten funguje pod záštitou divadla Vzlet, dává prostor mladým umělcům a věnuje se komunitám, které se nacházejí kolem nás, ale jsou často přehlíženy, nejsou zmapovány. Režijně dramaturgického vedení se ujaly Alžběta Nováková a Eliška Říhová. Tvorba inscenace probíhala za podpory Asistence o. p. s. a jejího projektu s názvem 5. stupeň, snažící se zasadit o individualizaci příspěvku na péči pro lidi s tělesným postižením, kteří ke svobodnému životu potřebují téměř permanentně služby osobní asistence. Na vzniku se podílelo pět původně neherců s těžším tělesným postižením a v samotné inscenaci i účinkují. *Příchozí* se snaží divákům představit a přiblížit právě životy lidí s těžším tělesným postižením, jejich specifika, těžkosti, ale i radosti. Jedno z témat, kterého se inscenace silně dotýká, je právě vztah člověka s těžším tělesným postižením s osobním asistentem.

První dvě krátké kapitoly práce věnuji stručnému popsání projektů Území nikoho a 5. stupeň, díky kterým inscenace vznikla a které ovlivnily její podobu. Pokusím se stručně popsat děj této inscenace a některé z režijních principů. V dalších kapitolách se zaměřím na témata, která považuji pro inscenaci za signifikantní.

1. Území nikoho

Území nikoho je dlouhodobý umělecký projekt v produkci kulturního centra Vzlet, jeho kurátory jsou Marta Ljubková, Petr Prokop a Jiří Havelka. Při založení projektu vycházeli z pojmu „slepé skvrny“¹ a ze stejnojmenné knihy sociologa Davida Prokopa. Věnují se tedy zkoumání různých nezmapovaných komunit kolem nás. Pro tento projekt (pro 1. sezónu) byli osloveni pouze studenti a absolventi katedry alternativního a loutkového divadla DAMU, s níž jsou kurátoři projektů blízce spojeni. Nejde však primárně o vytváření nových inscenací, ale o jakýsi výzkum pomocí umění – může tedy vzniknout film, performance, instalace... *Příchozí* je jediná inscenace, která z tohoto projektu zatím vzešla.

2. 5. stupeň

Pátý stupeň je projekt Asistence o.p.s., který se snaží o změnu čtyřstupňového systému příspěvku na péči. Iniciativa usiluje o to, aby byl přijat pátý – individualizovaný stupeň příspěvku na péči, díky němuž by si i lidé s těžším tělesným postižením, kteří téměř ke všem úkonům potřebují asistenci druhého člověka, mohli dovolit svobodněji žít. Aby iniciativa dokázala, jaký dopad má dostupnost péče na reálné lidi, spustili v roce 2022 pilotní projekt 5. stupně. Po dobu trvání jednoho roku byla pěti vybraným klientům Asistence o.p.s. poskytována osobní asistence v rozsahu, jaký potřebovali. To vše mohlo fungovat a náklady na tyto neomezené asistence pokryly hlavně sponzorské dary a partnerství Kooperativy. Pět klientů asistence s těžkým tělesným postižením mohlo díky neomezeným asistencím například navštívit přátele ve vzdálenějším městě², jít se podívat na fotbalový zápas³, účastnit se debat a rozhovorů nebo se právě aktivně podílet na vzniku inscenace *Příchozí*.

---

¹ Místa ve společnosti, o nichž nevíme – přehlízíme je, protože nejsou na první pohled patrná.

² Katka Cuřínová na výletě do Brna, In: Youtube [online]. 05.05.2022 [cit.29-05-2024]. Dostupné z: <https://patystupen.cz/nove-video-katka-curinova-na-vylete-do-brna>. Kanál uživatele Asistence o. p. s..

³ Michal konečně na fotbale, In: Patystupen.cz [online]. 27.06.2022 [cit.29-05-2024]. Dostupné z: <https://paystupen.cz/michal-konecne-na-fotbale>

3. Aktéři

V inscenaci vystupují dva profesionální herci – Antonie Rašilovová a Štěpán Lustyk, poté část tvůrčího týmu – Alžběta Nováková, Berta Doubková, Kamila Selementová, které v inscenaci hrají a reálně naplňují roli asistentů. Nakonec pět neherců s těžkým tělesným postižením - Michal Novotný a Kateřina Cuřínová, kteří zastávají hlavní role a Michal Greško, Kristýna Kolenčíková, Lenka Dvořáková⁴ v rolích vedlejších. V inscenaci se postavy oslovují jmény minimálně, a když už ano, používají jména z reálného života, využiji je tedy v textu také.

Pro inscenaci, jako je právě *Příchozí*, která si klade za cíl přinášet témata související s inkluzí lidí s těžkým tělesným postižením do společnosti, vnímám jako klíčové to, že právě lidé s těžkým tělesným postižením v představení vystupují a spolupracovali i na vzniku celé inscenace. Inkluze se tak stává nejen tématem, o němž autoři hovoří, ale díky začlenění neherců s tělesným postižením do tvůrčího procesu a představení i formou.

Během tvůrčího procesu se také pracovalo s individuálními schopnostmi herců na vozíku a v představení se alespoň okrajově objevují. Například ve scéně ideálního inkluzivního světa Kateřina Cuřínová hraje bocciu. Tomuto sportu se věnuje i v reálném životě, a to na velmi vysoké úrovni – reprezentovala Českou republiku na olympiádách v Riu a Tokiu⁵. V inscenaci se v některých scénách používá angličtina. Michal Novotný je jediný z herců na vozíku, který v inscenaci komunikuje právě i anglicky - v reálném životě se věnuje studiu jazyků⁶. Kristýna Kolenčíková na scéně vaří, v běžném životě se též věnuje vaření a dokonce o něm píše i blog⁷.

---

⁴ ÚZEMÍ NIKOHO:PŘÍCHOZÍ, In: Vzlet.cz [online]. [cit.29-05-2024]. Dostupné z: <https://vzlet.cz/program/uzemi-nikoho-prichozi/>

⁵ Kateřina Cuřínová, In Patystupen.cz [online]. [cit.29-05-2024]. Dostupné z: <https://patystupen.cz/katerina-curinova>

⁶ Michal Novotný, In Patystupen.cz [online]. [cit.29-05-2024]. Dostupné z: <https://patystupen.cz/michal-novotny>

⁷ Kristýna Kolenčíková, In Patystupen.cz [online]. [cit.29-05-2024]. Dostupné z: <https://patystupen.cz/kristyna-kolencikova>

4. Děj a režijní principy

Inscenací prostupuje jednoduchý příběh – setkání dvou lidí, zamilování, průběh vztahu, svatba, narození dětí. Děj funguje pouze jako jakási základna, struktura inscenace, a pomáhá tvůrcům zobrazit témata, která chtějí v inscenaci pojednat – život lidí s těžkým tělesným postižením a jeho specifika, vztah klienta osobní asistence s asistentem.

Představení začíná scénou, během níž je Michal Novotný přibližně dvacet minut na scéně na jednom místě. Vůbec se nepohybuje, pouze vydává hlasité skřeky. V pozadí slyšíme zvuky zvířat a hlas, který herce na scéně popisuje jako něco nevídaného a nedokáže uvěřit, že se s někým takovým setkává. To vše navozuje dojem, jako bychom potkali exotické zvíře ve volné přírodě. Nakonec ostatní intaktní herci kolem Michala N. postaví dřevěný plot, který funguje jako symbol nezapadnutí a vyloučení ze společnosti (viz obrázek 1).

Do vzniklé „ohrádky“ po chvíli začnou jeden po druhém přicházet intaktní představitelé hlavních postav - Antonie Rašilovová a Štěpán Lustyk. Vzniká obraz asistentů vstupujících do světa lidí využívajících službu osobní asistence. Každý asistent se chová jinak - jeden udělá nutné úkony a odchází, jiný se snaží o navázání komunikace a vytvoření příjemnější atmosféry.

Po chvíli se na scéně vedle ohrádky objeví Štěpán Lustyk, na sobě stejný kostým jako Michal Novotný a také masku s Michalovým obličejem – reprezentuje tedy jeho postavu v intaktním těle. Zkoumá, testuje a postupně si užívá schopnosti svého nového těla. Po chvíli pomáhá Michalovi N. uniknout z oploceného prostoru. V tom momentu se najednou mění světla i zvuk – z podivné, tajuplné atmosféry se stává atmosféra příjemná, prosvětlená. Po scéně se začínají pohybovat i ostatní herci – samotný člověk s fyzickým postižením, člověk s fyzickým postižením spolu s osobním asistentem, samotný intaktní člověk. Dělají různé věci - hrají si, pracují, sportují, komunikují. Do ohraničeného prostoru namísto herce umístí jedna z hereček rostlinu a náhle se zdá bizarní, že v ní před chvílí byl člověk. Na scéně vzniká jakási představa ideálního inkluzivního světa.

O pár chvil později se na scéně objeví Lenka Dvořáková společně s Antoníí R. - ta má také stejný kostým jako Lenka D. a masku s Lenčiným obličejem. Lenka D. s Michalem N. si vzájemně povšimnou jeden druhého - zatímco herci na vozíku na sebe pouze koukají, jejich intaktní dvojníci se prohlížejí zblízka a poté začnou hrát na babu. Divák vidí první setkání a zalíbení dvou hlavních postav.

Z tohoto šťastného příběhu nás najednou vytrhává scéna ze zdravotnického prostředí, kde se řeší Michalova amputace nohou. Doktoři Michalovi N. nabízí opětovné masáže a rehabilitace, on se ale rozhodne nechat si nohy amputovat.

Následně se scéna opět mění, herci přináší dva stejné stoly s totožnými vařícími potřebami. U jednoho ze stolů je Kristýna Kolečníková spolu se Štěpánem L. v roli asistenta a společně vaří (viz obrázek 2). Kristýna K. říká Štěpánovi L., jak přesně má jídlo připravovat, on poslouchá a podle pokynů vaří. Během scény dochází k občasným nedorozuměním – Štěpán L. některým slovům napoprvé nerozumí, opakovaně se doptává, kontroluje, jestli dělá všechno podle Kristýniných představ. Tato scéna nabízí vhled do toho, jak probíhají některé asistence. U druhého stolu mezitím vaří Antonie R. v kostýmu a masce Kristýny K. Všechno jí jde rychle a lehce, vaření si užívá a je brzy hotová.

Herci přichystají tři stoly a naservírují na ně jídlo, které bylo v předchozí scéně připraveno. Ke stolům usedají herci s tělesným postižením spolu s intaktními herci, kteří splňují roli asistentů – pomáhají jim s jezem a ostatními potřebnými úkony. K prostřednímu stolu usedne hlavní dvojice příběhu, opět s dvěma herci v roli asistentů. Vidíme průběh romantické večeře dvou lidí s těžším tělesným postižením – asistent předá za Michala N. Lence D. květinu, asistentka na Lenčin pokyn dává květinu doprostřed stolu, oběma asistenti pomáhají s jezem.

Herci v rolích asistentů po chvíli dvěma hlavním hercům nasadí závoj a kravatu a z romantické večeře se stává svatební hostina. Antonie R. a Štěpán L. si opět nasazují masky a my jsme svědky jejich prvního tance, nebo možná spíše snu o prvním tanci, který probíhá opět skrze intaktní těla (viz obrázek 3).

Najednou je tma, vyklidí se scéna, po chvíli se herci s maskami svlékají a stojí chvíli nazi na jevišti, do toho se ozývají vzdechy dvou hlavních postav. Herci se oblékají a odcházejí. Tuto krátkou scénu považuji za velmi důležitou, jelikož během představení dochází k metaforickému obnažování herců s tělesným postižením – přinášejí na scénu svá niterná témata a předávají situace z osobního života. Tímto výstupem obsahujícím reálné obnažení intaktních herců se pomyslné účty obou skupin herců alespoň částečně dorovnají.

Poté na scénu přijíždí herci na vozíku a zastaví zády k divákům. Elektrické vozíky otočené dozadu částečně osvětlují scénu svými zadními červenými světly – další z momentů, při kterém autoři představení využívají specifika vozíků esteticky. Kromě světla v jiných scénách pracují i s plynulostí jejich pohybu. Vozíky v této scéně navíc vypadají jako kočárky. Ozývají se výkřiky připomínající dětský pláč. Herec s maskou zpívá ukolébavku, je čím dál

tím více vyčerpaný, postupně stárne. Po chvíli přijdou asistenti a přesunou jeho vyčerpané tělo také na vozík.

Na závěr slyšíme píseň k narozeninám - „*Happy birthday*“, herci na vozíku se při ní otáčejí směrem k divákům. Písnička je lehce pozměněná a namísto přání a konkrétního jména v ní zazní: „Happy birthday, dear *human*,...“ Tímto poselstvím rovnosti píseň uzavírá celé představení.

Obrázek 1- Michal Novotný⁸

---

⁸ Fotografie-Příchozí, In: Vzlet.cz [online]. [cit.29-05-2024]. Dostupné z: <https://vzlet.cz/program/uzemi-nikoho-prichozi/>

Obrázek 2- Štěpán Lustyk, Kristýna Kolečníková⁹

Obrázek 3- - Michal Novotný, Štěpán Lustyk, Antonie Rašilovová, Lenka Dvořáková a další¹⁰

---

⁹ Fotografie-Příchozí, In: Vzlet.cz [online]. [cit.29-05-2024]. Dostupné z: <https://vzlet.cz/program/uzemi-nikoho-prichozi/>

¹⁰ Fotografie-Příchozí, In: Vzlet.cz [online]. [cit.29-05-2024]. Dostupné z: <https://vzlet.cz/program/uzemi-nikoho-prichozi/>

5. Jazyková stránka

V inscenaci se používá angličtina a v jedné scéně i čeština. Text není nijak výrazná či podstatná součást inscenace - komunikuje se především pomocí nonverbálních projevů a pohybu. Když už je jazyk využíván, kontext celého projevu lze vyrozumět ze situace, či mezinárodních slov, nebo na základě repetice některých částí. Například úvodní komentář žasnoucí nad Michalem Novotným na scéně je pronášen anglicky a v projevu se neustále opakuje „Wow,“ mužský hlas protahuje slova, zní ohromeně. Ve scéně s lékaři se zase v anglickém textu několikrát objevuje v různých tvarech slovo „amputation“. Angličtinu až na jednu výjimku používají pouze intaktní herci, opět to tedy buduje pocit vyloučení lidí s tělesným postižením.

Autoři se rozhodli anglické scény netitulovat. V představení je používaná pouze jednoduchá angličtina plná mezinárodních slov, či často užívaných anglických výrazů a frází. Přestože si myslím, že významy všech scén jsou pochopitelné i bez porozumění anglickému textu, vytváří tímto autoři pro některé diváky jistou bariéru. Ta může být ale v rámci dané inscenace vnímána i jako jakýsi prožitkový záměr. Vzniká jistá jazyková bariéra, takže je znovu (některým) divákům zprostředkována určitá vyloučenost – divák sice situaci do jisté míry rozumí, ale stále se cítí vyčleněn. Pokus o bezbariérovost, která ale není stoprocentně zajištěna. Opět jistý odraz života lidí s postižením.

Jediná scéna, ve které se mluví českým jazykem, je scéna vaření, kdy mezi sebou Kristýna K. s asistentem komunikují v češtině. Opět ale obsah textu není nijak zásadní, důležitá je hlavně repetitivnost a celá atmosféra doptávání a snahy o dorozumění se, doprovázená smíchem obou aktérů.

Představení trvá přibližně hodinu a půl a pouze necelých dvacet minut se v něm užívá mluveného jazyka. Představení je založeno hlavně na samotném jednání aktérů – přesuny, jezení, hraní boccii, spolupráce s asistentem atd. Scénu většinou určují vykonávané akce, nonverbální projevy, rekvizity, světla, zvuk a v některých případech i jednoduchá projekce, nikoli text.

6. Divadlo prostředkem k inkluzi

V české společnosti je stále zakořeněný jakýsi strach z interakce s lidmi s postižením. Už od dětství jsme učeni postižené spíše přehlížet – rodiče například často napomínají děti, aby na lidi s postižením zbytečně nezíraly, což z těchto lidí samo o sobě dělá něco exotického. I to je jeden z důvodů, proč jsou lidé s postižením často přehlíženi, vnímáni jako něco neznámého a nepřírozeného. V průběhu času postupně dochází k detabuizaci jednotlivých postižení - více se o nich mluví, lidé jsou lépe informováni. Právě informovanost je klíčová pro přirozenější a jednodušší interakci intaktních lidí s lidmi s postižením. Na úrovni lidí s těžkým tělesným postižením se ale situace v posledních letech nijak zásadně neproměňuje.

Častokrát se interakci vyhýbáme ze strachu, že řekneme nebo uděláme nevhodnou věc, nebo nám samotná interakce může být z mnohých důvodů nepříjemná – potřeba více času pro komunikaci, rozdílná životní zkušenost, občasné křeče, tiky a skřeky lidí s tělesným postižením. Na takovéto interakce nejsme z běžného života zvyklí, což je částečně zapříčiněno právě i nedostatečnou podporou lidí s těžkým tělesným postižením, kvůli které jsou častokrát nuceni zůstat v pečovatelských zařízeních a nemají tak možnost se běžně integrovat do okolního prostředí.

Divadlo je médium, které je nutně spojené s interakcí. *V rámci scénických událostí probíhá interakce většinou ve dvou rovinách – mezi samotnými aktéry a mezi aktéry a diváky¹¹*. Diváci, kteří dorazí zhlédnout představení, jsou tedy nevyhnutelně vystaveni kontaktu s lidmi s těžkým tělesným postižením. Také vnímají interakci mezi intaktními herci a herci s postižením a částečně tyto situace prožívají spolu s aktéry.

Už pouze začátek představení, kdy Michal Novotný zůstává dvacet minut téměř bez hnutí na scéně, může být pro intaktního diváka vystavení neobvyklé a možná i částečně nekomfortní situaci. Divák poslouchá Michalovo obtížné dýchání a občasné zakuckávání. Také je patrné, že i na minimální pohyby (například drobné pootočení hlavou), musí Michal vynaložit hodně energie.

Lidé s těžkým tělesným postižením často trpí křečemi a bolestmi, ty občas doprovází specifickým bolestným skřekem. Ten zpravidla bývá pro okolí značně nekomfortní. Těchto specifických skřeků jsou si autoři vědomi a záměrně s nimi pracují. V první části jsou tyto výkřiky využívány jako způsob komunikace, později jsou použity v sexuálním kontextu a nakonec zastupují dětský pláč. Divák je tedy těmito zvukům vystaven v rámci představení

---

¹¹ KOTTE, Andreas. In: Divadelní věda. Úvod. 2005. KANT, 2010, s. 79. ISBN 978-80-7437-019-9.

několikrát, vždy v jiných kontextech, které mu pomáhají zvyknout si, že se nemusí jednat o něco neznámého a nepřírozeného.

Další ze specifik některých lidí s těžkým tělesným postižením je ochabnutí mluvidel a s tím související obtížná komunikace. Té je divák vystaven rovnou ve dvou scénách. Poprvé ve scéně nemocniční, kdy Michal Novák komunikuje s doktorem. Je jasné, že rozumí i ví, co chce odpovědět, ale odpovědi mu trvají, dělají mu obtíže a jsou méně srozumitelné. Doktorem to ale nerozhodí, čekají, až se Michal vyjádří, případně se ho doptávají, když něčemu nerozumí. Podruhé je divák ztíženě komunikaci vystaven ve vařící scéně, kdy Kristýna Kolečníková asistentovi popisuje postup vaření – Kristýně je často obtížněji rozumět, běžný divák ze začátku rozumí minimálně. Asistenta to ale nevyvádí z míry, na věci se často i opakovaně doptává, prosí, aby Kristýna konkrétní pokyny zopakovala. Situace, která by eventuálně mohla být vcelku nepříjemná, se pozitivním přístupem asistenta i klientky stává příjemnou a zábavnou. Po pár minutách vaření a doptávání už i samotní diváci Kristýně téměř všechno rozumí. Touto scénou se nám představuje ideální přístup pro komunikaci s lidmi s postižením, kteří mají v návaznosti na ochabnutí mluvidel obtíže s mluvením.

Kromě výše uvedeného ještě divák v rámci představení může vnímat obtíže lidí s těžkým tělesným postižením s příjmem jídla – opětovná potřeba asistence, obtížné polykání, občasné zakuckávání. Tyto obtíže se nám vyjevují ve scéně večeře/svatební hostiny.

Během celého představení divák vnímá přirozenou tělesnost lidí s těžkým tělesným postižením, jejíž součástí jsou kromě již uvedeného i obtíže s dýcháním, problémy s koordinací, občasné tiky a záškuby.

Inscenace podporuje v divácích inkluzivnější myšlení tím, že je vystavuje této přirozené tělesnosti lidí s těžkým tělesným postižením. Ukazuje, že tyto odchylky od normálu nejsou něčím nepřírodným, ale pouze něčím neznámým, a že v informované a podporující společnosti nemusí těžké tělesné postižení být tak velkou bariérou, jakou v současnosti je.

7. Časovost

Pro lidi s těžkým tělesným postižením je specifická potřeba více času pro vykonávání jednotlivých činností. Ať už jde o běžné denní úkony, přesuny z místa na místo nebo komunikaci. Pomalost je tedy součástí přirozené tělesnosti vystupujících aktérů s tělesným postižením a divák je nucen ji zakoušet. Na inscenaci je patrné, že autoři si jsou této pomalosti, která nutně provází herec s tělesným postižením, naprosto vědomi a snaží se ji schválně akcentovat a dále s ní pracovat.

Celou časovost představení předjímá samotný začátek, kdy se Michal Novotný už během příchodu diváků nachází na scéně a následně na ní dalších několik minut zůstává. Zhruba dvacet minut setrvává na jednom místě, což je v osmdesát minut dlouhém představení výrazná část. Celkově všechny scény na běžného diváka působí nezvykle pomalu. Inscenace se vlastně skládá jen z několika delších výjevů. Ani přechody mezi scénami nejsou nijak uspěchané, tvůrci si záměrně dávají na čas s přestavbami scény, déle se čeká, než se na scénu přesunou herci s tělesným postižením.

Inscenace má i jistou apelativní a informativní funkci¹², chce tedy dát divákům nahlédnout do běžného života lidí s tělesným postižením, jehož nedílnou součástí je právě rozdílná časovost/rozdílné vnímání a prožívání času. V nemocniční scéně například diváci sledují celý průběh přesunu za pomoci zvedáku a asistenta. Úkon, který by intaktnímu člověku trval rámcově jednotky sekund, sledujeme herce s postižením společně s asistentem provádět asi čtyři minuty – od nasoukání plachty pod herce s postižením, přes uchycení do zvedáku, nadzvednutí, až po samotný přesun.

Kontrastivní rytmy

Inscenace zdůrazňuje rozdílnou časovost také pomocí kontrastů, a to převážně kontrastů mezi intaktními herci a herci s postižením.

Například v první scéně, mezitím co Michal Novotný je asi dvacet minut na stejném místě, se kolem něj neustále někdo pohybuje – ostatní intaktní herci kolem něho staví „ohradu“, chodí do ní, uklízejí ji, komunikují s ním –, veškerý pohyb probíhá vcelku rychle. To všechno ještě umocňuje hercovu nehybnost, obtížnost a pomalost všech jeho úkonů.

Další kontrast lze intenzivně vnímat při scéně, kdy Kristýna Kolečníková za pomoci asistenta vaří. Už na začátku výstupu chvíli trvá, než se Kristýna K. k provizorní kuchyňce

---

¹² Chce divákům přiblížit specifika života lidí s tělesným postižením a skrze to přinášet do diskuze téma nedostatečných příspěvků na péči.

zvládne dostavit. Následně instruuje asistenta, co a jak má vařit. Přitom je stále na jednom místě, komunikuje s obtížemi, není jí vše zcela zřetelně rozumět. Zatímco asistent je hodně rychlý, zbrklý, Kristýny K. se mnohokrát na věci doptává. Do toho se ještě po chvíli přidá herečka v masce Kristýny K., zastupující Kristýnino intaktní tělo, začne vařit u identické provizorní kuchyně stejné jídlo. Ta však postupuje jistě a rychle. Takže k dvojici rytmů klient a asistent se přidá dvojice další, a to klient společně s asistentem a intaktní člověk. Kristýna K. s asistentem jsou sice mnohokrát pomalejší, kvůli neustálé vzájemné komunikaci, upřesňování a doptávání, ale díky tomu pomalejšímu tempu je asistent opravdu pouze „prodlouženýma rukama“ Kristýny K. a ona se tak aktivity vaření může, v rámci možností, plnohodnotně účastnit. Právě více času a případné ruce navíc jsou totiž nezbytné pro zajištění rovnějších příležitostí pro lidi s tělesným postižením. Pochopení a akceptování těchto potřeb je nezbytné pro vytváření inkluzivní prostředí pro tuto skupinu lidí.

8. Specifika diváckého prožitku

Pro některé diváky mohla návštěva představení být novým vhledem do světa lidí s těžkým tělesným postižením a také neobvyklým setkáním s nimi. Po několika reprízách inscenace byla organizována i diskuze s tvůrci a aktéry – při těchto reprízách mohli diváci zažít delší přímou interakci s lidmi s těžkým tělesným postižením. Inscenace tedy mohla dopomoci k větší informovanosti některých diváků ohledně životů lidí s tělesným postižením a také mohla zmírnit strach, či nervozitu z interakce s nimi.

Na druhou stranu velké povědomí o této inscenaci je hlavně v komunitě lidí s tělesným postižením, jejich známých a blízkých. Tato skupina také reprízy inscenace hojně navštěvuje. Specifika života lidí s tělesným postižením, buď přímo, či zprostředkovaně znají, takže pro ně inscenace nemá tak velkou vzdělávací a informativní funkci. Avšak pro diváky s tělesným postižením to taktéž není zcela obvyklý prožitek, ale z jiného důvodu – mohou na jevišti pozorovat každodenní situace, podobné těm, které se stávají i jim, dokonce hrané herci, kteří mají rovněž tělesné postižení. Každopádně některé scény vyobrazující vyloučení lidí s tělesným postižením ze společnosti, mohou být pro tuto skupinu diváků citlivé.

Pro zachování vzdělávací a informativní funkce je tedy důležité, aby na reprízy inscenace chodili diváci, kteří nejsou dostatečně informováni o životě lidí s tělesným postižením, není to téma, které by běžně řešili, interakce s tělesně postiženými lidmi se obávají. Toho Vzlet částečně dosahuje hlavně díky nabídce této inscenace pro školy, či díky účasti na divadelních festivalech – s inscenací nedávno navštívili Divadelní Floru¹³ a Divadelní svět Brno¹⁴.

Moje divácká zkušenost

Já sama jsem reprízu inscenace zhlédla na jaře roku 2023 a při psaní ročníkové práce jsem navíc pracovala se záznamem z předpremiéry, která proběhla 28. 11. 2022.

Pro Asistenci o. p. s. jsem v době zhlédnutí představení už několik měsíců pracovala, takže ani pro mě představení informativní funkci plnohodnotně neplnilo. O to více jsem ale ocenila estetickou stránku inscenace, která na úkor informativního a do jisté míry apelativního záměru nebyla upozaděna.

Na druhou stranu jsem si znovu připomínala své začátky asistování, kdy jsem poprvé začínala být pravidelně v kontaktu s lidmi s tělesným postižením, zažívala jsem nervozitu a jistý ostych z komunikace, který ale postupně opadal. I touto vzpomínkou jsem se utvrdila,

---

¹³Program, In divadelniflora.cz [online]. [cit.29-05-2024]. Dostupné z: <https://www.divadelniflora.cz/program>

¹⁴ Program, In divadelnisvet.cz [online]. [cit.29-05-2024]. Dostupné z: <https://divadelnisvet.cz/2024/uzemi-nikoho/>

jak důležitá je informovanost a kontakt s lidmi s tělesným postižením, pro možnost větší integrace těchto lidí do společnosti.

Závěr

V práci jsem analyzovala inscenaci *Příchozí*, na úvod jsem představila aktéry a popsala děj a režijní principy. Poté jsem se zaměřila na jazykovou stránku, následně schopnost divadla a specificky této inscenace být prostředkem k inkluzi lidí s těžkým tělesným postižením do společnosti. Další kapitola byla o specifické časovosti inscenace. V poslední kapitole jsem se věnovala diváckému prožitku jednotlivých skupin diváků a zmínila jsem i podrobnosti, které ovlivnily můj divácký prožitek.

Inscenace *Příchozí* přináší divadelní zážitek, který záměrně umělecky podtrhává specifika života lidí s tělesným postižením, otevírá divákům možnost nahlédnout do jejich každodenního života, včetně výzev a radostí, se kterými se potýkají. Tím vším diváky vzdělává a informuje o této skupině lidí, čímž přispívá k většímu porozumění, respektu, podpoře a destigmatizaci lidí s těžkým tělesným postižením.

Zdroje

Inscenace

Příchozí. Území nikoho, prem. 29. 11. 2022, režie Alžběta Nováková, Eliška Říhová

Literatura

KOTTE, Andreas. *Divadelní věda. Úvod*. 2005. KANT, 2010. ISBN 978-80-7437-019-9.

FISCHER-LICHTE, Erika. *Estetika performativity*. 2004. Na konáři, 2011. ISBN 978-80-904487-2-8.

ETLÍK, Jaroslav. *Divadlo jako zakoušení: (Vztah noetického a ontologického principu v divadelním umění)*. *Divadelní revue*. Roč. 10, č. 1, s. 3-30.

Elektronické zdroje:

Program, In divadelniflora.cz [online]. [cit.29-05-2024].
Dostupné z: <https://www.divadelniflora.cz/program>

Program, In divadelnisvet.cz [online]. [cit.29-05-2024].
Dostupné z: <https://divadelnisvet.cz/2024/uzemi-nikoho/>

ÚZEMÍ NIKOHO:PŘÍCHOZÍ, In: Vzlet.cz [online]. [cit.29-05-2024].
Dostupné z: <https://vzlet.cz/program/uzemi-nikoho-prichozi/>

Kateřina Cuřínová, In Patystupen.cz [online]. [cit.29-05-2024].
Dostupné z: <https://patystupen.cz/katerina-curinova>

Michal Novotný, In Patystupen.cz [online]. [cit.29-05-2024].
Dostupné z: <https://patystupen.cz/michal-novotny>

Kristýna Kolečníková, In Patystupen.cz [online]. [cit.29-05-2024].
Dostupné z: <https://patystupen.cz/kristyna-kolencikova>

Michal konečně na fotbale, In: Patystupen.cz [online]. 27.06.2022 [cit.29-05-2024].
Dostupné z: <https://patystupen.cz/michal-konecne-na-fotbale>

Katka Cuřínová na výletě do Brna, In: Youtube [online]. 05.05.2022 [cit.29-05-2024].
Dostupné z: <https://patystupen.cz/nove-video-katka-curinova-na-vylete-do-brna>. Kanál uživatele Asistence o. p. s..

KOLEKTIV AUTORŮ. *Příchozí*. [Záznam inscenace vzniklé v rámci projektu Území nikoho]. Režie Alžběta Nováková, Eliška Říhová. [online]. Neveřejný zdroj.

Zdroje fotografií

Fotografie-Příchozí, In: Vzlet.cz [online]. [cit.29-05-2024].

Dostupné z: <https://vzlet.cz/program/uzemi-nikoho-prichozi/>

Fotografie-Příchozí, In: Vzlet.cz [online]. [cit.29-05-2024].

Dostupné z: <https://vzlet.cz/program/uzemi-nikoho-prichozi/>

Fotografie-Příchozí, In: Vzlet.cz [online]. [cit.29-05-2024].

Dostupné z: <https://vzlet.cz/program/uzemi-nikoho-prichozi/>